

В.Ю. Бароўка

Міфалагічныя вобразы ў сучаснай беларускай прозе

Нямецкі філосаф Шэлінг прадказаў актыўнае выкарыстанне ў мастацтве наступных эпох міфалагічных вобразаў. Справядлівасць яго меркаванняў поўнаасцю пацвердзілася ў XX стагоддзі. Яркія прыклады звароту да міфалогіі ў літаратуры – творы Т. Мана, Р. Акутагавы, Ф. Кафкі, Дж. Джойса, Дж. Апдайка, Г. Маркеса, Ж. Амаду, А. Карпенцэра, М. Павіча і іншых. Запатрабаванасць міфалагічных вобразаў не выпадковая. Каштоўнасць міфа заключаецца ў багатых магчымасцях яго інтэрпрэтацыі. Письменнікамі новага часу ён успрымаецца як складаная семантычная структура, адзін з пластоў якой схаваны і чакае свайго вытлумачэння. Невыпадкова Томас Ман называў міф схемай, што ўзвышаецца над часам.

Актыўны зварот савецкіх письменнікаў да міфа і фальклора назіраўся ў 70-х гадах мінулага стагоддзя. Заканамерна, што менавіта ў канцы 70-х гадоў ў асяроддзі письменнікаў і крытыкаў распачалася дыскусія наконт перспектывы ужывання міфа, прытчы, фальклора ў літаратурнай творчасці. Крытык Леў Анінскі змясціў у «Літаратурнай газеце» артыкул з характэрнай назвай «[Прагну белетрызму!» [1], дзе рэзка выказаўся супраць празмернага ўжывання мастацкай умоўнасці, бо яна кампраметуе рэалізм, аддаляе письменніка ад жыцця, нагадвае тромб у сасудах аповеду. Адным з апанентаў Анінскага стаў вядомы письменнік Чынгіз Айтматаў, які гарача абараняў права аўтара на свабодны выбар мастацкіх прыёмаў і сродкаў. На думку Айтматава, «энергія міфа» сілкуе письменніцкую творчасць, бо «міф, які ўключаны ў рэалізм і які сам стаў рэальнасцю жыццядчування чалавека, – свежы вецер што напаўняе ветразі часу і літаратуры» [2].

У беларускай прозе 70-х – пачатку 80-х гадоў міфалагічныя вобразы для адлюстравання рэчаіснасці плённа выкарысталі ў раманах «Пушча» В. Карамзаў і «Неруш» В. Казько. Сучасная беларуская проза (а пад ёй маецца на ўвазе проза з сярэдзіны 80-х гадоў мінулага стагоддзя) нярэдка звяртаецца да вобразаў антычнай і пераважна нацыянальнай міфалогіі. Рэцэпцыя міфаў літаратурнай, у першую чаргу, тлумачыцца творчай індывідуальнасцю празаікаў, жыццёвым матэрыялам, аўтарскай канцэпцыяй свету і чалавека. Айчынная проза апошняга часу дала прыклады рознабаковага выкарыстання «энергіі міфа».

Некаторыя мастакі слова звяртаюцца да міфалагічных вобразаў, каб перадаць каларыт гістарычнай эпохі, асаблівасці светаадчування людзей. Найчасцей ў такой ролі выкарыстоўваецца міфалагічны матэрыял у гістарычнай, дакладней гісторыка-прыгодніцкай прозе Леаніда Дайнекі і Вольгі Іпатавай. Так, у раманах Л. Дайнекі «Меч князя Вячкі» (1987 г.), «След ваўкалака» (1988 г.), «Жалезныя жалуды» (1993 г.) часта згадваюцца язычніцкія багі (Пярун, Сварог, Дажбог, Карачун, Макоша, Ярыла, Род, лясун, вадзянік, ражаніцы), бо письменнік расказвае пра падзеі перыяду Сярэднявечча, калі нядаўна ахрыш-

чаны народ яшчэ добра памятаў язычніцтва. У пісьменніцкай інтэрпрэтацыі паганства прадстае як народная вера ў адрозненне ад хрысціянства, што было прынята князямі з далёкаідучымі палітычнымі планамі. Міфалагічныя вобразы ў раманах Дайнекі фактычна безсэнсавых дэфармацый ўводзіліся ў творы. Толькі ў рамане «След ваўкалака» пісьменнік міфалагічны вобраз лярваратня выкарыстоўвае ў ролі метафары, каб падкрэсліць бліскучыя дыпламатычныя і ваярскія здольнасці полацкага князя Усяслава, празванага Чарадзеем.

Падзеі ў творах Вольгі Іпатавай «За морам Хвалынскім» (1987 г.), «Залатая жрыца Ашвінаў» (1999 г.), «Вяшчун Гедзіміна» (2000 г.), «Альгердава дзіда» (2001 г.) адбываюцца таксама ў часы Сярэднявечча. Расказваючы пра жыццё нашых продкаў ў XII–XIV стагоддзі, пісьменніца ўспамінае язычніцкіх багоў і бажкоў (Паляндру, Кадука, Рода, Лелю, Любчыка, Лялю, Мокаш, Перуна, Сварога, Вялеса, Зюзю, Жыжалея, Жыценя, паўночніка, начніц, лядашчыка, вадзяніка, русалак, Жытнюю бабу), каб стварыць гісторыка-псіхалагічны партрэт людзей таго перыяду, падкрэсліць іх светабачанне, аснову якога складаў анімізм. В. Іпатава згадвала таксама і пра індаеўрапейскіх і індускіх багоў Ашвінаў, Дашкапаці, Індру, Агні, каб даказаць, як гэта ў пачатку мінулага стагоддзя зрабіў у аповесці «Лабірынты» Вацлаў Ластоўскі, спрадвечную ўключанасць беларускай гісторыі і культуры ў сусветны кантэкст.

У сваім намінацыйным значэнні прадстаюць язычніцкія багі ўсходніх славян у эксперыментальным творы Зінаіды Дудзюк «Кола Сварога» (2003 г.), жанр якога аўтар акрэсліла тэрмінам «раман-рэканструкцыя». Сапраўды, пісьменніца паслядоўна рэканструіруе язычніцкую міфалогію, знаёміць з пантэонам паганскіх багоў, уводзіць у раман апісанні быту (быт і звычаі багоў пры гэтым «ачалавечваюцца», супадаюць з бытам і звычаямі нашых продкаў), цытуе народныя песні. Персанажы паганскай міфалогіі становяцца сродкам пазнавальнай нацыянальнага космасу беларуса. На жаль, мастацкі дыскурс ў дадзеным творы практычна выцясняецца дыскурсам этнаграфічным, што істотна зніжае эстэтычныя вартасці твора.

Прытчавы пачатак з традыцыйна рэалістычным адлюстраваннем рэчаіснасці спалучаўся ў творах «Лесавік» і «Ваўкалакі» (1987 г.) А. Кажадуба, «Вочы начніцы» (1989 г.) У. Ягоўдзіка, «Пажар» (1990 г.) і «Тыя, што ідуць» (1991 г.) Я. Сіпакова, «Цкаванне вялікага звера» (1988 г.) і «Літоўскі воўк» (2003 г.) А. Наварыча, апавяданнях і аповесцяў 90-х гадоў «Адкуль з'яўляюцца яны?..», «Мацвеева лазня», «Росніца», «Шчэпаць попелу» А. Казлова і некаторых іншых. Галоўным героем аповесці «Лесавік» Алесь Кажадуба з'яўляецца стары лесавік, гаспадар лесу, ад яго імені вядзецца аповед пра падзеі. Лесавік – гэта ахоўны дух прыроды і яе розум, ён трывожыцца за лес ўсяго жывога, за будучыню чалавецтва, лепш за людзей ўсведамляе, што цывілізацыя апынулася перад маральным выбарам, перад свайго роду казачным каменем, ад якога ідзе пакручастая дарога далей і гладкая дарога ў Нікуды. Разбуральная дзейнасць чалавека зайшла вельмі далёка, цяжка даць адказ на пытанне, што чакае чалавецтва; тое добрае і дрэннае, што было раней, бяследна знікае. Філасафічнасць ўласціва таксама і апавяданню пісьменніка «Ваўкалакі», твору пра няспраўджанасць жаданняў, вобраз ваўкалака вырастае тут да ўзроўню вобраза экзістэнцыяльнага: спачатку ваўкалакі хочучы, але не маючы магчымасцей зноў стаць людзьмі, а потым яны ўжо не ведаюць, як і што ім трэба для гэтага зрабіць. У невялікім па памерах апавяданні Янкі Сіпакова «Пажар» вобраз Хатнічка, ахоўнага дамашняга духа, дапамагае больш ярка і эмацыянальна акцэнтаваць увагу на праблемах непerspектыўных вёсак, пакінутых дзецьмі бацькоў. Аўтар зазначае, што ў новыя часы не дзейнічаюць старыя правілы, Хатнічак ужо бяссільны перад напорам раз-

буральных павеваў часу. Навела «Яны ідуць» Я. Сіпакова ўяўляе сабой роздум над лёсам народа ў пераломны час, над сэнсам чалавечага жыцця. Белабог вядзе свой народ па свеце; хаця людзі і рухаюцца без адчування надзейнай перспектывы, аднак яны рухаюцца, а не стаяць на месцы. Паўнаватаснае жыццё, на думку аўтара, непадзельнае ад пошукаў яго сэнсу.

У аповесці Алеся Наварыча «Цкаванне вялікага звера» з падзагалоўкам «Палеская быль» абыгрываецца міфалагема «ваўкалак» і знаходзіць нечаканае сэнсавое вырашэнне. Ваўкалакам, выгнанцам па ўласнай волі становіцца дзедэра Леўка, які захацеў выжыць падчас Вялікай Айчыннай вайны. Леўка хаваўся ад людзей, ратуючы сябе, але адарванасць ад людзей зрабіла яго падобным да звера. Вобраз ваўка, ваўкалака надзвычай часта выкарыстоўваецца ў сучаснай прозе. І Чарота лічыць, што гэты вобраз характарызуе ментальнасць беларусаў, бо ваўкалак (пярэварацень) – гэта ўжо не чалавек, але яшчэ не воўк ці наадварот. Неадназначнасцю інтэрпрэтацый вызначаецца вобраз ваўкалака ў рамане Наварыча «Літоўскі воўк», дзе расказваецца пра падзеі напярэдадні і падчас паўстання 1863 года на Палессі. З аднаго боку, ваўкалакамі ў пачатку твора людзі называюць рабаўнікоў, што пасяліліся ў лесе. З другога боку, ваўкалакі – людзі, якія хутка мяняюць свае перакананні (шляхціцы Стась Буевіч і Ежы Урбановіч). Раман мае назву «Літоўскі воўк», аднак асноўнае месца дзеяння ў ім – Палессе. Воўк па мянушцы Інсургент, якога падабраў і вырастціў аканом Урбановіч, а потым збыў з рук, у выніку чаго звер апынуўся ў звярынцы Друскенікаў, становіцца ўжо літоўскім ваўком, вобразам-сімвалам, неідэалізаваным увасабленнем характару беларуса, дзе пераплятаецца дабро і зло, удзячнасць і сляпыя інстынкты. За прыродны розум, загадкавыя паводзіны Інсургента лічылі ваўкалакам. Воўк – ваўкалак цэніць свабоду, ненавідзіць несправядлівасць і здраду, помсціць тым, хто адарваў яго ад родных мясцін. Паўстанцы Каліноўскага марылі пра вольнасць Радзімы, Інсургент таксама марыць пра свабоду, хоча вярнуцца ў родныя мясціны.

Міфалагічны вобраз у сучаснай прозе можа пазначаць сюжэтную накіраванасць твора. Так, у аповесці Уладзіміра Ягоўдзкіка «Вочы начніцы» (1989 г.) персанаж язычніцкай міфалогіі – начніца – выступае ўвасабленнем зла ў жыцці сіраты Валерыка; імя героя знакамітай паэмы Гамера ў назве рамана Уладзіміра Гніламедава «Уліс з Прускі» (2000 г.) указвае на падзейную канву твора.

Своеасаблівую трактоўку міфалагічных вобразаў даў Адам Глобус у творы «Дамавікамерон» (1994 г.). Яго дамавікі і русалкі захоўваюць сваю сутнасную ролю, аднак «абрастаюць» бытавымі падрабязнасцямі сучаснага жыцця, што надае персанажам іранічнае адценне. Маларазумелай бытавой з'яве пісьменнік спрабуе даць постмадэрнісцкае іранічна-міфалагічнае тлумачэнне: кадук («Кадук») абазначае невядомую згубную сілу, вадзянік («Вадзянік») – гаспадар «спецлазні», які губіць сваіх кліентаў, дамавікі (згодна народнай міфалогіі яны могуць і дапамагаць і шкодзіць людзям) у пісьменніка – гвалтаўнікі, якія падсцерагаюць сваіх ахвяр у доме; русалкі – спакусніцы па чужой ці па ўласнай волі. У «Новым дамавікамероне» (1998 г.) А. Глобус стварыў арыгінальную сістэму вобразаў па ўзору міфалагічных, якая ў саркастычным стылі знаёміць з «нячысцікамі» нашых дзён (садыстамі, шантажыстамі, злодзеямі і г.д.). Для прыкладу, у навеле «Тэлефоннік» аўтар распавядае пра таямнічага тэлефонніка, які падслухоўвае размовы палюбоўнікаў па тэлефоне, а потым шантажыруе людзей з выгадай для сябе, у «Віхурніку» – пра такога «д'ябла», які падштурхоўвае дзяўчат да самагубства.

Горка-іранічным сэнсам напauняюцца міфалагічныя вобразы ў некаторых творах Віктара Казько. У рамане «Хроніка дзетдомаўскага саду» (1986 г.) у пажарах на Палессі пасля меліярацыі людзі абвінавачваюць нейкага Праметэя.

Праз удалую мастацкую дэталю (вобраз Праметэя) пісьменнік паказвае, што час можа многае ў чалавечым жыцці і памяці мяняць месцамі: герой часам ператвараецца ў злачынцу, ахоўнік прыроды – у браканьера ў законе і так далей. Персанажы язычніцкай міфалогіі (лесуны, чэрці) становяцца ў аповесці «Выратуй і памілуй нас, чорны бусел» (1991 г.) сімвалам анахранізму, увасабленнем кансерватыўных сіл, традыцыяналізму. Сэнсава-значную ролю адыгрываюць вобразы і матывы біблейскай і ўсходняй міфалогіі ў аповесцях «Прахожы» (1995 г.), «Да сустрэчы...» (1997 г.) і рамана «Бунт незапатрабаванага праху» (2002 г.) В. Казько, дзе аўтар выкарыстоўвае матывы пярэваратніцтва персанажаў, сумяшчае часавыя і прасторавыя пласты, каб выявіць звышлагічныя асновы быцця. Праз міфалагемы і метафары на іх аснове пісьменнік падкрэслівае ў сваіх апошніх творах, што трансцэдэнтнай сілай, якая пануе над чалавекам і чалавецтвам, зараз стала цывілізацыя, таму светаадчуванне так званых станоўчых герояў аўтара мае трагічны характар.

Вельмі рэдка беларускія празаікі звяртаюцца да наслаення міфалагічных вобразаў, найчасцей такі прыём ужываецца ў творах філасофскага характару, асабліва В. Казько ў рамана «Бунт незапатрабаванага праху» і В. Быкавым у «прыпавесці» «Пахаджане» (1999 г.), дзе спалучаюцца элементы біблейскай і народнай міфалогіі. Героі Быкава шукаюць свой шлях, сваё месца пад сонцам, але іх дарога складаная, бо нават правадыры не ведаюць, куды варта ісці, і накіроўваюць людзей у процілеглыя бакі. Пісьменнік расказвае пра лёс народа ў постсавецкі час, яго пахаджане выклікаюць асацыяцыю з Маісеевым народам ў пошуку зямлі абяцанай і з паязджанамі з беларускага фальклора, вясельнымі поездамі, які згубіўся ў завіруху, і з паязджанамі з твораў Янкі Купалы перыяду грамадзянскай вайны, што страцілі арыенціры ў сваім руху. У выніку такога наслаення міфалагем узмацняецца трагізм сітуацыі, а твор набывае біблейска-апакаліптычнае адценне.

Для Анатоля Казлова характэрна ўзнаўленне такіх фальклорных і этнічна самабытных пластоў нацыянальнага быцця і свядомасці, дзе яшчэ жывыя элементы міфалагічнага светабачання, асабліва выразна гэта выявілася ў яго прозе 90-х гадоў мінулага стагоддзя. У творах А. Казлова міфалагічны вобраз заўсёды заключае ў сабе пэўнае этычнае абагульненне, увагу пісьменніка прыцягваюць так званыя цёмныя сілы з народнай міфалогіі, што перашкаджаюць чалавеку (нячысцікі, злыя варажбіты). Свае маральныя імператывы героі пісьменніка сцвярджаюць праз духоўнае процістаянне сілам зла і цемры. Так, у апавяданні «Росніца» міфалагічная Росніца вымушана адступіць перад чыстым сумленнем і знаходлівасцю героя, яго палкім жаданнем застацца жывым.

Беларускія празаікі галоўным чынам звяртаюцца да ўсходнеславянскай і беларускай, радзей да біблейскай міфалогіі. Людміла Рублеўская, у адрозненне ад многіх паспрабавала інтэрпрэтаваць не толькі ўсходнеславянскія, але і антычныя міфы на беларускай глебе. Адзін з першых мастацка-герменеўтычных вопытаў Л. Рублеўскай – апавяданне «Лікантроп» (1994 г.) – быў у сэнсава-змястоўным плане традыцыйным для беларускай прозы. Герой твора, арыстакрат Леанард Варгун здольны ператварацца ў ваўка дзеля помсты за Радзіму. Цікавай і перспектыўнай спробай апрацоўкі вобразаў і матываў антычнай міфалогіі сталі апавяданні «Старасвецкія міфы горада Б*» (1996 г.), дзе праз агульначалавечае пазнаецца нацыянальнае. Вядомыя міфалагічныя персанажы атрымліваюць як бы другое жыццё, бо агульную схему міфалагічнай сітуацыі пісьменніца напаўняе «вечнымі» і надзённымі праблемамі. Як гэта ні парадасальна, але міфалагічны вобраз у Рублеўскай набывае канкрэтна-нацыянальнае аблічча. Паказальныя ў гэтых адносінах яе апавяданні «Ар-тэміда і Актэон», «Нарцыс і Рэха», «Сідон і траянцы», «Семела і Юпітэр». У пачатку твора Л. Рублеўская напамінае фабулу антычнага міфа, як у апавя-

данні «Нарцыс і Рэха»: «Прыўкраснага юнака Нарцыса пакахала німфа Рэха, якая была пазбаўленая дару мовы і магла толькі паўтараць чужыя словы. Нарцыс не ведаў кахання і прагнаў Рэха. Багі пакаралі пыхліўца: юнак закахаўся ва ўласнае адлюстраванне і загінуў. Рэха аплаквае яго і да сёння» [3]. Потым пісьменніца расказвае гісторыю, тыпалагічна блізкую да старажытнагрэчаскага міфа. Мікола Шпадаровіч, студэнт-медык, піша вершы і хоча імі праславіцца, ён прыехаў пагасціць у родны горад Б*. «! вось пан Мікалай штодзень адпраўляўся за горад, на рамантычныя разваліны замка, і складаў там вершы, уславінаючы Віёна і Шылера, Пушкіна і Лермантава і не ўсведамляючы, што натхненне яму можа даць толькі гэтая, пагарджаная ім, зямля, і ў замка гэтага была свая гісторыя, розная з той гісторыяй, якую вывучаў Мікалай у гімназіі і універсітэце...» [3, с. 155–156]. Мікалай звысоку глядзеў на сваё роднае: «Пра тое, што існуе нейкая літаратура на мясцовай гаворцы, пан Мікалай ведаў і нават аднойчы браў удзел у размове з двума мясцовымі настаўнікамі, якія даводзілі, быццам гаворка гэтая ёсць асобная, старажытная мова, што яе трэба развіваць, што трэба працаваць дзеля адраджэння культуры гэтага народа, так званага беларусінскага. Можа быць, і так, але найбольш пан Мікалай ненавідзеў кляймо свайго правінцыйнага паходжання, ненавідзеў свой тутэйшы акцэнт, ад якога ўпарта пазбаўляўся, спрабуючы выдаць хаця б за польскі. Часам ён ненавідзеў нават уласнага бацьку: за тое, што паходзіў са звычайнай мужыцкай сям'і, а галоўнае – што гэтага не саромеўся» [3, с. 155]. Прадаўшчыца мясцовай крамкі Ганулька закахалася ў маладога Шпадаровіча, «Ганулька мела семнаццаць пражытых гадоў, ціхмяны нораў і ніякай адукацыі. Умела Ганулька тонка прасці, з густам ткаць, выбіраць бульбу, жаць жыта ды звонка пяць і большую частку жыцця прабегала басанож па пыльных вулках горада Б* ды вакольных лясных сцяжынках» [3, с. 154]. Дзяўчына любіла назіраць, як Мікалай піша вершы, Шпадаровіч празваў яе «лясным духам», ён не лічыў вартай сваёй увагі. Сталічны пісьменнік параіў маладому Шпадаровічу не траціць дарэмна час «на гімназічныя літаратурныя практыкаванні». Ганулька не ведала, што здарылася ў яе куміра, але хацела выказаць словы «захвалення і шкодбы», аднак пан Мікалай прагнаў яе і абразіў. У адрозненне ад антычных персанажаў, жыццё Шпадаровіча і Ганулькі склалася праясна-прыстойна: Ганулька працягвала гандляваць у краме бацькі і захапляцца Шпадаровічам, выйшла замуж і нарадзіла пецярых дзяцей, а Мікалай Шпадаровіч назаўсёды выехаў з горада Б*, «выгадна ажаніўся з дачкой свайго прафесара, кінуў літаратурныя высілкі і трымае сваю клініку, дзе з задавальненнем лечыцца багацейкі ад атлусцення, істэрыі ды астэніі». «Старасвецкі міф» па сваёй форме – постмадэрнісцкі парафраз (ад грэч. *paraphrasis* – пераказ), бо сюжэт антычнага міфа вытрымліваецца толькі пункцірна, ідэйны патэнцыял твора павялічваецца за кошт праблематыкі, дапаўняецца «беларускай прапіскай», паколькі пісьменніца закранае тут даволі традыцыйныя праблемы айчынай літаратуры: лёс інтэлігента ў першым пакаленні, узаемаадносінны бацькоў і дзяцей, стаўленне да нацыянальнай культуры. Міфалагічныя вобразы і матывы для Рублеўскай – удалы мастацкі сродак, каб паразважаць над філасофскімі і маральнымі пытаннямі. Напрыклад, у апавяданні «Семела і Юпітэр» пісьменніца звяртаецца да вечнага пытання: што лепш – быць нешчаслівым, але відушчым, кажучы словамі Якуба Коласа, ці шчаслівым, але сляпым? Згодна антычнаму міфу, Юпітэр пакахаў зямную прыгажуню Семелу. Раўнівая жонка Юпітэра Юнона ўгаварыла Семелу папрасіць Юпітэра паказацца ва ўсім бляску зямной славы. Невыноснае для зямных вачэй відовішча спапяліла Семелу. У творы Л. Рублеўскай героі маюць адваротныя антычным персанажам характарыстыкі: Семела (Аўгіння) – жанчына як бы не ад гэтага свету, спачатку яе больш захапляюць кнігі, чым рэальнае жыццё, што пад-

крэсліваецца пісьменніцай праз мастацкія дэталі: у гародчыку растуць не банальныя памідоры-бабы, «а пераселеныя з лесу і выгану кветкі, якія жыхары горада Б* лічылі за звычайнае пустазелле. Ля плота ўзвышаўся царскі скіпетр, свяціліся дробныя кветачкі бабінага лета і чарнакораню, узбіраўся на сцены дома брумбель, калыхаў свой цёмны агонь скрыпень, трымцела пушыстае божае дрэўца і нават сядзела ля ганка нетутэйшая расліна самшыт – жалезнае дрэва» [3, с. 165]. Да таго ж. Аўгіння мела слабы зрок. Прыезджы доктар, з якім жанчына выпадкова сутыкнулася, вылечыў яе. Аўгіння ўбачыла свет у яго рэальным абліччы. «прадметы наступалі на Аўгінню, бязлітасныя ў сваёй канкрэтнасці», знік рамантычны і гераічны арэол вакол бацькі і мужа, яе Юпітэр аказаўся няголеным тыпам з «чырвоным тупым тварам» і «з вачыма юрлівымі і чамусь спалоханымі». Жанчына прымае мудрае рашэнне пасля некаторых ваганняў: жыць далей, насуперак зласліўцам і недасканаласці свету. Рэаліі сучаснага беларускага і параўнальна недалёкага мінулага жыцця ў «Старасвецкіх міфах» іранічна падсвечваліся праз матывы антычных міфаў.

Абагулены сэнс робіць міф, па словах К. Леві-Строса, машынай па знішчэнні часу, бо ў міфе дзейнічае логіка партыцыпацыі, а не дэтэрмінацыі, што не ў апошнюю чаргу абумоўлівае папулярнасць міфа ў літаратуры. Грузінскі даследчык С. Сігуа трапна заўважыў, што, «як і самі міфы, адносінны да іх з'яўляюцца алагічным феноменам – бязмежным і бясконцыым» [4]. Сучасныя беларускія празаікі аддаюць перавагу персанажам і матывам нацыянальнай, біблейскай і антычнай міфалогіі, пры гэтым іх цікавіць не сінтагматыка, а парадыгматыка міфаў. Зварот да міфалагічных вобразаў наглядаецца часцей за ўсё ў творах гістарычнай, філасофскай і маральна-этычнай тэматыкі. Міфалагічныя вобразы ў гістарычнай прозе, як правіла, не трансфармуюцца, бяруцца ў нязменным выглядзе і ўзмацняюць нацыянальна-гістарычны каларыт. Пры распрацоўцы філасофскай і маральна-этычнай праблематыкі пісьменнікі істотна пераасансоўваюць міфалагемы і выкарыстоўваюць іх або ў якасці метафары, або дзеля іранічнай ацэнкі ці іранічнай падсветкі сучаснага жыцця.

ЛІТАРАТУРА

1. **Аннинский Л.** Жажду беллетристики ! // Литературная газета, 1978, 4 марта. – С. 5.
2. **Айтматов Ч.** Кирпичное мироздание или энергия мифа? // Литературная газета, 1978, 29 марта. – С. 5.
3. **Рублеўская Л.** Сэрца мармуровага анёла. – Мн., 2003. – С. 153.
4. **Сігуа С.** Миф и логика. Структура прозы Константина Гамсахурдиа. – Тбилиси, 1984. – С. 108.

S U M M A R Y

The paper deals with the use of the mythological characters in the modern Belarusian historical, philosophical and moral prose. Their main functions (creation of national-historical couleur, metaphorization of reality, ironical evaluation of the life facts) are determined, and the preferential attention of the Belarusian authors to the paradigmatics (not to the syntagmatics) of the mythological characters is emphasized.

Поступила в редакцию 12.01.2004